

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему: **ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ СУДОВОЇ
ВЛАДИ НА ПРИКЛАДІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

Виконала: студентка 6 курсу 636-мз групи
напряму підготовки:

28 Публічне управління та адміністрування
Спеціальності:

281 Публічне управління та адміністрування
Баховська Ольга Вячеславівна

Керівник: доктор політичних наук,
професор, зав. кафедри публічного управління
та адміністрування
Євтушенко Олександр Никифорович

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент,
Сургова Світлана Юріївна

м. Миколаїв - 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Розділ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	7
1.1. Зв'язки з громадськістю в суді: поняття, основні ознаки.....	7
1.2. Судова влада та громадськість в умовах розбудови громадянського суспільства.....	12
1.3. Європейський досвід побудови зв'язків з громадськістю в системі судової влади.....	16
Висновки до розділу 1.....	20
Розділ 2	
ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ (на прикладі Господарського суду Одеської області).....	23
2.1. Аналіз зв'язки з громадськістю в діяльності господарського суду Одеської області.....	23
2.2. Форми взаємодії органів судової влади з громадськістю.....	34
2.3. Громадський контроль судової влади.....	40
Висновки до розділу 2.....	45
Розділ 3	
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В РОБОТІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	47
3.1. Особливості зв'язків судів з громадськістю в умовах євроінтеграції.....	47
3.2. Шляхи та засоби підвищення ролі зв'язків судів з населенням.....	49

Висновки до розділу 3.....	52
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні налагодження прямих зв'язків з громадянським суспільством є одним з провідних напрямком діяльності усіх ланок державної влади (зокрема органів судової влади). У сучасній Україні неможливо представити державну установу, яка не підтримує комунікацію з представниками громадськості та засобами масової інформації. Актуалізація зв'язків з громадськістю в діяльності органів судової влади зумовлена потребою громадянського суспільства у вільному й оперативному одержанні інформації щодо функціонування судових установ, у чіткості та прозорості процедур ухвалення рішень на всіх рівнях.

Проблема формування ефективних зв'язків з громадськістю набуває неабиякої актуальності для українських судів саме через те, що останні й досі мають доволі низький ступінь авторитету серед суспільства та незадовільний рівень інформаційної відкритості й прозорості. Ще нещодавно судові установи існували в надто закритому комунікаційному просторі, що було обумовлено деякими історичними явищами і призвело до певного дистанціювання від громади і втрати його довіри. Однак, зараз ми можемо спостерігати за тим, що дедалі більше українських судів обирають напрямок комунікативного розвитку, відкритості до спілкування та прозорості власної діяльності.

Об'єктом дослідження є новизна та специфіка зв'язків з громадськістю з українськими судами, можливість впливу один на одного та роль засобів масової інформації в їх взаємодії.

Предметом дослідження є зв'язки з громадськістю в системі судової влади на прикладі Господарського суду Одеської області.

Метою дослідження є аналіз процесу формування прямих зв'язків з громадськістю в системі судової влади та визначення форм взаємодії

громадськості с представниками судових установ на прикладі Господарського суду Одеської області.

Визначена мета дослідження зумовила необхідність розв'язання таких завдань:

- уточнити понятійний апарат (терміни «зв'язки з громадськістю», «паблік рилейшенз», «реклама», «комунікація») і визначити теоретико-методологічні засади нашої роботи;
- визначати особливості взаємозв'язку судових установ та громадського суспільства;
- проаналізувати європейський досвід побудови зв'язків з громадськістю в системі судової влади та особливості комунікації судів з громадськістю в умовах євроінтеграції
- вивчити роль громадськості у формуванні суддів;
- проаналізувати особливості громадського контролю судової влади на прикладі Господарського суду Одеської області;
- визначити шляхи та засоби підвищення ролі зв'язків судів з населенням.

Методи дослідження. За допомогою вивчення нормативно-правової бази при написанні даної магістерської роботи застосовувалися різні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Було використано системний підхід щодо визначеної проблеми, проаналізовано норми законодавства щодо впровадження ефективної комунікації судових установ з громадськістю. На основі формально-юридичного методу було дано загальне визначення понять, досліджувались їхні ознаки. Використовувався порівняльно-правовий метод для виявлення загальних закономірностей даного явища. Використовувався такий метод дослідження, як опитування у формі проведення інтерв'ю з однією з вагомих цільових аудиторій Господарського суду Одеської області – представників засобів масової інформації.

Теоретична значущість результатів дослідження. У роботі в сучасному розумінні проаналізовано різноманітність термінів та поглядів науковців на природу та ознаки процесу формування зв'язків з громадськістю в системі судової влади, концептуально обґрунтовано та регламентовано взаємодію громадянського суспільства з судовою гілкою влади.

Практична значущість результатів дослідження полягає у проведенні науково-систематичного дослідження якості формування зв'язків з громадськістю у Господарському суді Одеської області, аналізі запроваджених форм взаємодії суду з громадськістю та здійснення громадського контролю над діяльністю ГСОО.

Експериментальною базою дослідження виступив Господарський суд Одеської області.

Структура роботи. Загальний обсяг її становить 60 сторінка. Магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновку, списку використаних джерел.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗКІВ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

1.1. Зв'язки з громадськістю в суді: поняття, основні ознаки

Підвищення рівня довіри громадянськості до судової гілки влади в більшості своїй залежить від організації роботи із забезпечення зв'язків з громадськістю, спрямованих на встановлення діалогу судів із суспільством у процесі здійснення судом комунікативно-просвітницької діяльності, на покращення їхньої відкритості і прозорості, а також формування позитивного іміджу судової влади. Незважаючи на те, що поняття «зв'язки з громадськістю» («public relations» / «паблік рілейшнз») існує вже давно, для судів України воно й досі є новим, стан роботи в цьому напрямі в державі перебуває у розвитку й потребує дослідження теоретичних і практичних аспектів цієї діяльності в судах.

Розгляд теоретичних основ дослідження зв'язків громадськості в суді доцільно розпочати з аналізу термінології, характерної для всієї системи публічного управління. Перше використання виразу «public relations» належить Т. Джефферсону, який в 1807 році в чернетці свого «Сьомого звернення до Конгресу» вписав його замість викресленого «стан думки». [35, с. 17] Поряд з поняттями «зв'язки з громадськістю» та «public relations» поширення набули й такі визначення, як «комунікації з громадськістю», «комунікаційний менеджмент» та «взаємодія з громадськістю». Менш популярними термінами є «PR-комунікації», «громадські зв'язки», «зв'язки із суспільством», «суспільна комунікація» тощо.

В українській практиці пошук адекватного терміну триває. Так,

наприклад, вітчизняний науковець В. Мінаєва наголошує на тому, що переклад англійського терміну «public relations» українською мовою як «зв'язки з громадськістю» не повністю відображає сутність цього явища, та зазначає, що функції із забезпечення зв'язків з громадськістю в установах, зокрема в державних, виконує передусім пресекретар (пресслужба), а не фахівець із PR [17, с. 8].

Погоджуючись із думкою В. Мінаєвої щодо неоднозначності інтерпритації англійського терміну, водночас зазначимо, що виконання обов'язків пресекретаря в органах публічного управління є лише окремим видом паблік рілейшнз, спрямованим на встановлення та розвиток взаємодії між державною установою та громадськістю.

Про неповну відповідність терміну «зв'язки з громадськістю» англійському поняттю «public relations» вказує й український дослідник І. Слісаренко, зауважуючи, що цей варіант перекладу не відображає масштабних завдань PR-діяльності, адже слово «public» з англійської можуть перекладати як «громадський», так і «державний» [28, с. 4].

Логічним наслідком розходження у перекладі та тлумаченні англійського терміну «public relations» стало використання його в українському науковому просторі паралельно з українським поняттям «зв'язки з громадськістю». Як ми можемо бачити, використання багатозначної англійської термінології у працях з методології зв'язків з громадськістю дедалі більше набуває більшого поширення й обґрунтоване прагненням дослідників розкрити широкий спектр управлінських обов'язків та професійних комунікацій, які охоплює PR-діяльність як багатоаспектний процес зв'язків з громадськістю. Отже, за основу нашої роботи ми можемо визначити поняття «зв'язки з громадськістю» та тотожний йому іншомовний термін «public relations» / «паблік рілейшнз» (PR).

Сучасна наукова література нараховує більше ніж тисяча визначень зв'язків з громадськістю, які були розроблені академічними науковцями і професійними організаціями. Це свідчить про різнобічність і складність

досліджуємої нами діяльності, намагання акцентувати одну чи кілька характеристик public relations залежно від сфери їх використання. Один із найвідоміших у світі спеціалістів з паблік рілейшнз Р. Харлоу на основі аналізу майже п'ятисот дефініцій PR запропонував доволі детальне визначення зв'язків з громадськістю, як особливої управлінської функції, яка призначена:

- формувати й розвивати взаємовідносини, взаєморозуміння, взаємовизнання і співпрацю між організацією та її аудиторією;
- здійснювати управління процесом розв'язання проблем або спірних питань;
- допомагати керівництву у вивченні громадської думки й реагуванні на неї;
- визначати й акцентувати відповідальність керівників у сфері служіння інтересам суспільства;
- допомагати керівництву ефективно змінюватися відповідно до вимог часу;
- виступати як система завчасного попередження, що допомагає передбачати тенденції розвитку;
- використовувати як основні засоби наукові методи, засновані на етичних нормах спілкування [37, с. 36].

Ще один доволі відомий науковець з паблік рілейшнз С. Блек – трактував зв'язки з громадськістю як мистецтво й науку досягнення гармонії шляхом взаєморозуміння завдяки правді й повній інформованості [5, с. 11].

Як складову частину управлінської діяльності визначають зміст паблік рілейшнз українські вчені А. Мельник [18, с. 505], В. Королько (останній також трактує паблік рілейшнз як соціальний інститут демократичного суспільства, головна мета якого – формування системи публічних комунікацій для соціального суб'єкта, що забезпечують його взаємодію із важливими для нього групами громадськості [31, с. 12]).

Як управлінсько-комунікаційну взаємодію розглядає зв'язки з громадськістю Т. Самойленко [26, с. 68]). Відомий дослідник зв'язків з громадськістю В. Мойсеєв трактує публік рілейшнз як різновид соціально-психологічного управління, в якому соціально-технологічні та інформаційні заходи (на основі використання точної і вичерпної інформації) здійснюють задля формування гармонійних і взаємовигідних відносин між різними групами громадськості і владою з метою позитивного впливу на громадську думку, сприяння прийняттю рішень у процесі соціального управління [19, с. 14].

Дослідник О. Руденко вважає найбільш універсальною інтерпретацією поняття зв'язків із громадськістю як управлінську діяльність, що спрямована на встановленні взаємовигідних гармонійних відносин між установою та громадськістю, і схиляється до думки, що по суті зв'язки з громадськістю є технологією управління інформацією з метою досягнення цілей організації за допомогою інформації [14, с. 6].

Узагальнивши вищенаведені визначення зв'язків з громадськістю, ми можемо стверджувати про те, що переважна більшість авторів наголошують на інформаційній, комунікативній та управлінській складовій цієї діяльності. Іншим сенсоутворювальним чинником є громадська думка, на формування якої спрямовані засоби публік рілейшнз. Окрему увагу варто приділити визначенням зв'язкам з громадськістю у сфері публічного управління, найважливішу складову якого становить державне управління.

Енциклопедія державного управління дає такі визначення зв'язків з громадськістю:

- діяльність, що спрямована на досягнення взаєморозуміння між організаціями (урядовими структурами, підприємствами, політичними партіями, громадськими організаціями) та громадськістю;
- наукову дисципліну, що обґрунтовує потребу в такій діяльності та розробляє її технологію [10, с. 234].

У процесі такої діяльності стає можливим:

- оцінити ставлення різних цільових аудиторій до діяльності органів влади;
- ототожнити проголошувану владою політику;
- зіставити програми, що реалізуються, з інтересами громадськості;
- сформувати сумпільну думку відносно певної проблеми для розуміння й підтримки відповідних заходів.

Отже, дослідивши різноманоманвтність термінів та поглядів науковців на природу зв'язків з громадськістю, варто сформулювати власне бачення зв'язків з громадськістю в системі судової влади: зв'язки з громадськістю (паблік рілейшнз) в системі судової влади – об'єкт управлінської діяльності, що є складовою інформаційно-комунікативних процесів, які відбуваються в судовій системі та які орієнтовані на забезпечення відкритості, гласності й прозорості суду, підвищення рівня довіри громадян до суду й судової гілки влади в цілому.

Управління паблік рілейшинз в системі судової влади є частиною управлінської діяльності суду, спрямованням якої є підвищення рівня довіри суспільства до суду й системи судової влади шляхом:

- створення відкритого і прозорого інформаційного й комунікативного простору суду;
- встановлення зворотного зв'язку з громадськістю на засадах партнерства в межах інформаційно-комунікативної діяльності, яку здійснюють комунікаційні підрозділи суду;
- забезпечення інтеграції суду в життя громади та підвищення ступеня обізнаності громадян про діяльність судової влади;
- формування позитивного іміджу суду та адекватної суспільної думки.

Основними ознаками та завданнями прямих зв'язків з громадськістю в судах можна виділити:

- підвищення обізнаності відвідувачів суду із судовими правилами і процедурами;
- підвищення ефективності роботи суддів і працівників суду;
- забезпечення підтримки (і впливу) громадськості у вирішенні проблем судової системи органами законодавчої та виконавчої влади;
- підвищення престижності професії судді та працівника апарату суду;
- просування через ЗМІ потреби законодавчих змін, конче необхідних судовій системі, щоб бути більш ефективною для громадян;
- підвищення якості представництва інтересів сторін у суді;
- оптимізація роботи апарату суду;
- підготовка якісних кадрів для роботи у суді;
- створення та підтримання позитивної репутації суду в суспільстві;
- ефективне управління кризовими ситуаціями;
- налагодження співпраці з іншими гілками влади тощо.

У найбільш загальному сенсі основною метою зв'язків з громадськістю в системі судової влади слід вважати формування постійного діалогу між громадянами й судом у процесі інформаційно-комунікативної діяльності суду, задля підвищення рівня інформованості громадськості про діяльність суду, формування позитивної суспільної думки.

1.2. Судова влада та громадськість в умовах розбудови громадянського суспільства

Всебічний розвиток громадянського суспільства і правової держави є одним із пріоритетних напрямів зростання світового співтовариства, оскільки

громадянське суспільство виступає своєрідним фундатором правової демократичної держави.

Становлення та розвиток громадянського суспільства нерозривно пов'язані з новими політичними та економічними умовами життя країни. Це залишається одним із актуальних питань упродовж усього пострадянського періоду історії України. Воно є не стільки метою реформ, що проводяться в нашій державі, скільки неодмінною умовою їх успішної реалізації.

Досвід найрозвиненіших держав свідчить про те, що конституційно-правова регламентація та регулювання у країнах з демократичним політичним устроєм спрямовані на підтримку громадянського суспільства, а також про те, що становлення і розвиток громадянського суспільства у позадержавній сфері суспільних відносин не свідчить про його ізольованість від державно-правових інститутів, а передбачає сталий й інтенсивний взаємозв'язок громадянського суспільства і держави.

Вкрай важливою проблемою в розбудові громадянського суспільства в Україні, яка потребує швидкого вирішення та постійної уваги, є концептуальне обґрунтування та практична нормативна регламентація взаємодії громадянського суспільства з усіма органами влади у державі. Взаємодія зазначених суб'єктів окреслює різні способи організації людського співіснування, заснованого на зіткненні, узгодженні та гармонізації інтересів індивідів.

Сьогодні першочерговим стає також завдання ефективної взаємодії всіх елементів організації суспільства в цілому – всіх гілок державної влади і громадянського суспільства.

У сучасних умовах для забезпечення успішного просування України шляхом становлення й ефективного функціонування громадянського суспільства є потреба наукового вивчення його природи і суспільного призначення як цілісного соціально-філософського та політико-правового феномену, а також окремих його інститутів у різних соціальних та

історичних умовах, осмислення генези громадянського суспільства в різних країнах.

Серед важливих завдань формування правової демократичної держави і громадянського суспільства в Україні є збереження громадянської злагоди та організація належного виконання та застосування законів. Вирішальна роль у виконанні законів належить самим громадянам, які прагнуть бути громадянами правової демократичної держави, а у сфері застосування законів така роль належить державним інституціям.

Історично склалося, що в Україні суди комунікаційно віддалені від суспільства, від їхньої основної аудиторії – громадян. Коли виборці дають мандат довіри політикам на виборах, вони згодом можуть спостерігати, як обрані ними політики поведуться у парламенті чи на обраних посадах, які цінності сповідують, чим переймаються і таке інше. Натомість свій зв'язок із судами і суддями, які в них працюють, громадяни відчують лише за умови власного звернення до суду або отримуючи інформацію від колег, друзів, членів родини, які побували в суді. В останні роки така інформація здебільшого має негативний характер, бо в контексті суспільних перетворень країни стало відомо про сваволю окремих суддів у гучних справах, їхню мовчазну згоду на обмеження незалежності судової влади, невиконання основного завдання – захисту прав і свобод особи. Такий стан, звісно, впливає на рівень довіри членів суспільства до суддів. В умовах браку суспільної довіри суди надзвичайно вразливі, легко піддаються впливу з боку можновладців, які часто використовують набагато краще налаштований технологічно механізм комунікації з громадянами з метою дискредитації суду або окремих працівників судової системи. Тож потреба у налагодженні ефективного спілкування (комунікації) очевидна – суди мають розповідати про свою діяльність, інформувати і в такий спосіб здобувати громадську підтримку.

Будучи соціальним інститутом, суд і судова влада безпосередньо залежать від суспільства, у якому вони функціонують. На ступінь довіри

(недовіри) громадян до правосуддя впливає багато чинників, одним з найважливіших є висвітлення роботи суду у засобах масової інформації. Дійсно, ЗМІ мають великий вплив на формування суспільної свідомості та громадської думки. Комунікації судів із громадськістю через ЗМІ мають на меті передусім висвітлення та розповсюдження інформації щодо діяльності судової системи, суддів та органів суддівського самоврядування, формування позитивного іміджу суду і довіри до цієї гілки влади. Створення ефективної системи взаємодії судів і ЗМІ є одним з пріоритетних напрямків демократизації в сучасній Україні.

Застосування демократичних стандартів взаємодії судових інститутів та засобів масової інформації в Україні може ускладнюватися певними чинниками, пов'язаними з нашим історичним минулим і незрілістю демократичних принципів. Це, в свою чергу, може впливати на особливості комунікації між судами та ЗМІ і породжувати певні проблеми змістовного та організаційного характеру. Представники судової влади повинні встановлювати міцні зв'язки з «четвертою гілкою влади». Основними кроками у цьому напрямку мають стати цілеспрямовані форми взаємодії судів і ЗМІ, наприклад, донесення інформації про діяльність суду через веб-сайти, прес-конференції, брифінги, підготовка судами повідомлень, готових для використання у ЗМІ, акцентування уваги ЗМІ на проблемах окремих судів та судової системи в цілому.

Таким чином, формування громадянського суспільства є однією з найважливіших умов просування України шляхом проведення економічних, політичних і правових реформ, які, передусім, спрямовуватимуться на демократизацію громадського життя, лібералізацію економіки, захист прав і свобод людини і громадянина, становлення правової демократичної держави.

1.3. Європейський досвід побудови зв'язків з громадськістю в системі судової влади

У демократичній державі суди, як і решта органів державної влади, мають докласти змістовних зусиль для доведення до громадськості ідей про важливість і результативність своєї діяльності. Пошук форм і методів успішного управління зв'язками судів з громадськістю зумовлює необхідність вивчення найкращих світових практик інтеграції судів у життя громади та інноваційних інструментів розроблення й реалізації комунікативної стратегії суду.

Розвинені країни світу характеризуються високим ступенем відкритості й прозорості органів публічної влади та ефективним управлінням зв'язками з громадськістю, що є одним з основних чинників формування довіри населення до державних інституцій. У цьому контексті передусім варто звернути увагу на окремі аспекти успішної практики зв'язків судів з громадськістю в деяких країнах Європи: Польщі, Латвії, Іспанії, Сербії та Норвегії.

У контексті розгляду фахового досвіду західних країн варто надати визначення трьом основним моделям зв'язків судів з громадськістю та ЗМІ [17]:

- європейська модель (у процесі комунікації суд найчастіше представляє голова суду та судді-спікери), яка існувала до кінця 1990-х років;
- американська модель (особою, відповідальною за інформування громадськості та ЗМІ, є працівник апарату суду);
- гібридна модель, яка поєднала в собі європейський та американський підходи: комунікативну діяльність суду розвивають один або кілька суддів-спікерів та консультант (радник),

відповідальний за зв'язки з громадськістю, розподіляючи між собою обов'язки.

У більшості країн Європи діє гібридна модель, яка має очевидні переваги: спільна діяльність суддів-спікерів та фахівців з розвитку комунікацій в апаратах судів здатна забезпечити генерування значно більшої кількості ефективних рішень та ініціатив.

Як вважає суддя Верховного касаційного суду Сербії Радмила Драгічевич, до судової адміністрації у судах вищих інстанцій та інших судових установах повинен входити радник із стратегічних комунікацій, оскільки його діяльність сприяє розробленню концепцій та планів, які впливатимуть на суди у всій країні.

Радник із стратегічних комунікацій:

- відповідає за моніторинг, керівництво та підтримку стратегічної комунікації судів, надає необхідні поради та відповіді працівникам апарату суду, керує виконанням стратегічного плану та координує розроблення цілей та стратегій, важливих на національному рівні;
- надає інформативну допомогу співробітникам усіх судів у країні, розробляє план дій під час кризових ситуаціях, визначає необхідний контент на вебсайті суду, створює навчальні матеріали, надає консультації з питань публічних виступів суддів та працівників суду для судів усіх рівнів [39].

Також неможливо не оцінити з погляду нормотворчої та управлінської діяльності досвід Польщі, де на законодавчому рівні прийнято низку документів, які визначають професійні стандарти спілкування судів з громадянами та ЗМІ. Зокрема, Міністерством юстиції Польщі разом з Національною радою судових органів було затверджено збірник практичних рекомендацій для судів загальної юрисдикції «Комунікація та імідж судів» (постанова Національної ради судової влади від 19.06.2015), призначений для суддів, керівників апаратів судів, громадськості та ЗМІ. Під час роботи над

документом Група з питань стандартів комунікації в судах провела два детальні анонімні опитування, які допомогли виявити комунікаційні бар'єри [38].

На увагу заслуговують також досвід Судової адміністрації Норвегії, яка розробила три ключових документи з політики використання соціальних мереж:

1. довідник з рекомендаціями для судів, які розглядають можливість професійного використання соціальних мереж;
2. стратегічний план роботи судової адміністрації з соціальними медіа, у якій визначено мету й цільову групу для кожної соціальної мережі та приклади повідомлень для кожного медіа;
3. рекомендації щодо використання соціальних медіа для осіб, що працюють в судовій системі [41].

До того ж, судовою адміністрацією було створено декілька сторінок у соціальних мережах «Твіттер» та «Фейсбук», які орієнтувались на різні цільові аудиторії. Так, наприклад, під час розгляду справи Брейвіка офіційна сторінка у мережі «Твіттер» був найефективнішим та найдоцільнішим засобом спілкування з міжнародними ЗМІ.

Цікавим з погляду нормотворчої та управлінської діяльності є досвід Латвії, де у 2014 році Комітет з питань етики розробив «Керівні принципи комунікації» й подав їх на затвердження до Судової ради – консультативно-дорадчого органу, відповідального за реалізацію судової політики. Судова рада затвердила цю ідею й поглибила роботу із удосконалення комунікативної діяльності, підготувавши низку документів. Так, 18 лютого 2015 року було затверджено довідник з комунікації для суддів та комунікаційну стратегію для судів [40].

Прикладом ефективною моделі управління зв'язками судів з громадськістю є також досвід Європейського суду з прав людини. ЄСПЛ має особисту стратегію комунікації та відповідні кадрові ресурси (спеціалісти із забезпечення зв'язків з громадськістю та ЗМІ), широко використовує

офіційний вебсайт суду та соціальну мережу «Твіттер». Також проводяться щорічні пресконференції, під час яких відбувається презентація статистичної інформації, основних подій та стратегічних цілей суду. ЄСПЛ регулярно оприлюднює пресрелізи з коротким резюме рішень, щорічно звітує про свою діяльність, співпрацює з юридичними факультетами та організовує регулярні візити студентів-правників до суду [33, с. 66].

З приводу можливостей ефективного управління зв'язками з громадськістю в умовах низької довіри до судів, що є дуже актуально для судів України, можна особливо вказати досвід Іспанії, яка так само, як і Україна, наприкінці 1990-х років опинилася в ситуації недовіри громадськості до судової гілки влади. Професор політології, права і кримінології Університету Торонто (Канада) П. Соломон, порівнюючи досвід європейських країн у сфері зв'язків судів з громадськістю та ЗМІ, зауважив під час першого загальнонаціонального українського форуму «Незалежні суди та вільні ЗМІ: синергія заради майбутнього», що для подолання низького рівня довіри громадян до системи судової влади, в Іспанії найперше було спрямовано зусилля на розбудову взаємин судів зі ЗМІ [14].

Для подолання цього в системі правосуддя Іспанії було вжито низку відповідних заходів:

- розроблено нову комунікаційну стратегію;
- введено у штатні розписи судів посади фахівців з питань комунікації, з широким колом функцій та обов'язків (від висвітлення розгляду резонансних справ до організації просвітницьких заходів та ведення сторінок у соціальних мережах);
- на посадах радників почали працювати колишні журналісти, які мали певне уявлення про діяльність судів – більшість з них мали досвід роботи у вищих судах регіонів та і у центральних органах судової влади;
- у Вищій раді юстиції Іспанії було розроблено й впроваджено керівний документ – Протокол комунікацій для координації роботи

радників, в якому акцентовано питання висвітлення судових процесів у кримінальних справах;

- Конституційним судом було ухвалено рішення про надання широких прав використання знімальної апаратури у приміщеннях суду;
- забезпечено дотримання презумпції відкритого доступу;
- спрямовано зусилля на активний розвиток контактів суддів (найперше суддів-спікерів) з засобами масової інформації;
- забезпечено проходження працівниками судів, які працюють з громадськістю та ЗМІ, короткострокових кількадедних курсів для ознайомлення з навичками комунікації;
- організовано проведення інформаційно-просвітницьких заходів у судах, зокрема семінарів для журналістів, спеціальних програм для молоді, екскурсій учнів старшої школи та студентів юридичної спеціалізації до судів тощо [28].

Висновки до 1-го розділу

У першому розділі за допомогою системного підходу було досліджено основні поняття та властивості зв'язків з громадськістю в системі публічного управління та визначено основні ознаки публік релейшенз у судах, визначено сутність та взаємозв'язок судової влади та громадськості в умовах розбудови громадянського суспільства, охарактеризовано європейський досвід побудови зв'язків з громадськістю в системі судової влади. Узагальнення результатів визначення теоретичних засад дослідження зв'язків судів з громадськістю дало змогу дійти таких висновків.

Термін «зв'язки з громадськістю» (публік рілейшнз) найчастіше отримує тлумачення у двох аспектах – теоретичному й практичному. По-

перше, зв'язки з громадськістю є теоретичною й аналітичною діяльністю, що спирається на систему методів і засобів, які забезпечують ефективний комунікативний процес. По-друге, під паблік рілейшнз часто розуміють реалізацію управлінської функції через окремий комунікативний структурний підрозділ (або через окремого фахівця із забезпечення зв'язків з громадськістю) в організації, який забезпечує взаємовідносини органу публічного управління з громадськістю для виявлення спільних інтересів й формування громадської думки з певних питань. Практичний аспект передбачає систематичну участь фахівців у двосторонньому процесі комунікації з використанням спеціальних форм взаємодії, інструментів паблік рілейшнз.

Визначено одне з найважливіших питань в розбудові громадянського суспільства в Україні, яка потребує швидкого вирішення та постійної уваги – а саме процес взаємодії громадянського суспільства з усіма органами влади у державі, зокрема з системою правосуддя.

Історично склалося так, що суди знаходяться в умовах постійного браку суспільної довіри, через що вони стали надзвичайно вразливі, легко піддаються впливу з боку можновладців, які часто використовують набагато краще налаштований технологічно механізм комунікації з громадянами з метою дискредитації суду або окремих працівників судової системи. У зв'язку з чим потреба у налагодженні ефективної комунікації очевидна – суди мають розповідати про свою діяльність, інформувати і в такий спосіб здобувати громадську підтримку.

Доведено, що в країнах Європи діяльність зі зв'язків з громадськістю провадиться в судах з урахуванням усіх потреб і цінностей громадськості – тобто переважно в рамках управлінської моделі, спрямованої на розвиток відносин на принципах взаємодії судів і громадськості у межах інформаційно-просвітницької діяльності. Це стає можливим за умови ефективної управлінської роботи із стратегічного планування, удосконалення нормативно-правової бази і створення спеціальних органів, відповідальних за

створення та поширення просвітницьких програм, розроблення механізмів зворотного зв'язку. Також установлено, що велику роль відіграє діяльність, спрямована на інтеграцію судів у життя громади шляхом участі у програмах охоплення й на забезпечення активної присутності судів у соціальних мережах.

Таким чином, сучасний стан управління зв'язками з громадськістю доводить необхідність використання інноваційних підходів до організації інформаційно-комунікативних процесів (зокрема, шляхом запровадження програм охоплення в комунікативну діяльність судів), урахування в зазначеній діяльності особливостей цифрових технологій, що перебувають у постійному розвитку.

РОЗДІЛ 2

ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ (на прикладі Господарського суду Одеської області)

2.1. Аналіз зв'язків з громадськістю в діяльності господарського суду Одеської області

Аналіз ефективності зв'язків з громадськістю у системі судової гілки влади, зокрема в Господарському суді Одеської області, потрібно розпочати з визначення елементів, які перебувають у постійному взаємозв'язку:

- суд в особі його голови, суддів-спікерів та спеціалістів із зв'язків з громадськістю та ЗМІ (пресекретар), які спрямовані на встановлення ефективних зв'язків з громадськістю;
- громадськість – певна група (спільнота) людей, згуртована навколо спільної проблеми або проблеми, що має суспільний інтерес;
- громадська думка – тимчасовий стан свідомості суспільства, який відображає реальні настрої й думки населення або його частини з певних питань, які стосуються судових рішень, діяльності системи судової влади тощо;
- засоби масової інформації (ЗМІ є основним каналом неособистої комунікації для контакту з цільовими групами громадськості, отже правильна медіаполітика є однією з найважливіших складових);
- інформація – відомості про подію, рішення, процес, явище тощо, які люди отримують і передають один одному, часто з допомогою технічних засобів;
- зворотний зв'язок, який свідчить про ступінь засвоєння інформації, про реакцію суспільства на певну подію (інформацію);

- перешкоди, які можуть впливати на передання інформації [2, с. 24].

В нашому дослідженні ми аналізуємо систему побудови зв'язків з громадськістю на прикладі Господарського суду Одеської області. Цей суд є судом першої інстанції – найнижчою ланкою в системі судоустрою, на яку припадає найбільша кількість справ, які розглядають в системі господарського судочинства. Господарський суд вирішує справи по суті, тоді як суди апеляційної і касаційної інстанцій переглядають судові рішення, забезпечуючи їхню справедливість. Господарський суд, окрім широкого кола спорів за участю фізичних осіб-підприємців, також розглядають значну кількість справ за участю фізичних осіб, які не здійснюють підприємницьку діяльність, але як сторони судового процесу беруть участь у спорах про банкрутство, у корпоративних спорах, у справах щодо захисту авторських прав, у спорах за участю об'єднання співвласників багатоквартирного будинку тощо.

На час написання нашої магістерської роботи Господарський суд Одеської області розглядає господарські справи, територіальна підсудність яких належить господарським судам Херсонської області, АР Крим та м. Севастополь. Відповідне рішення було прийнято головою Верховного Суду, через те, що зазначені суди наразі не мають можливості здійснювати правосуддя. До певного часу ГСОО розглядалися також справи Миколаївської області.

Господарський суд Одеської області, був одним з перших судів, в якому в наслідок судової реформи був створений окремий підрозділ пресслужби, який функціонує на базі аналітично-інформаційного відділу. До його складу відносяться голова суду, судді-спікери та два головних спеціаліста із зв'язків з громадськістю та ЗМІ (пресекретарі), які перебувають в постійній взаємодії між собою.

Громадськість є основним об'єктом комунікативної діяльності всіх органів публічного управління, зокрема судів. Акцентування її ролі у

функціонуванні судів зумовлене значним суспільним інтересом до діяльності судів на сучасному етапі й потребою громадян знати про процеси, які відбуваються в системі судової влади. Формування ефективної комунікації судів з громадськістю є одним з найбільш важливих завдань в умовах судової реформи, що актуалізує потребу у вивченні громадськості як одного з основних елементів системи публік рілейшнз (зв'язків з громадськістю).

Термін «громадськість» надзвичайно поширений у науковій літературі, публіцистиці, засобах масової інформації. Водночас чинне законодавство не містить чіткого визначення цього поняття. Єдиним нормативно-правовим документом, в якому певною мірою розкрито значення понять «громадськість» та «зацікавлена громадськість», є Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 168 від 18.12.2003 [6]. У ньому викладене розуміння громадськості як однієї або більше фізичних чи юридичних осіб, їхніх об'єднань, організації або групи, що діють згідно з чинним законодавством України або практикою. Що стосується зацікавленої громадськості, згідно із вказаним вище документом нею є громадськість, на яку може вплинути реалізація рішень з питань, що справляють чи можуть справити негативний вплив на стан певної сфери.

У науковій літературі поняття «громадськість» відображає сукупність емоційних, діяльнісних і когнітивних компонент. Для ілюстрації розглянемо погляди деяких дослідників. Так, наприклад, В. Московець вважає, що лише активна група громадян чи окремі індивіди можуть становити громадськість [129, с. 631] (при цьому науковець наголошує, що громадськістю може будь-яка група суспільства (або навіть окремі його представники), яка у тій чи інший спосіб дотична до життєдіяльності установи, організації тощо). Натомість О. Коврига визначає громадськість як групу осіб, яких об'єднують спільні інтереси в певній площині [12, с. 111]. На думку О. Сосніна, громадськість у відносинах з організаціями публічного сектора виступає

водночас як громадяни держави, клієнти і платники податків, отже у зв'язку з цим громадськість має особливий інтерес у високій ефективності органів публічного управління [29, с. 60].

Щодо ролі громадськості у сфері державного управління, варто погодитися із твердженням О. Бабича [3, с. 76], який наголошує, що громадськість не асоціюється із зовнішнім середовищем системи державного управління, а є головною підвалиною існування цієї системи, партнером та повноцінним учасником процесів у соціально-економічній сфері в конкретному регіоні.

Проаналізувавши наведені вище терміни, вважаємо за доцільне визначити громадськість у відносинах з судами таким чином: це група людей, які, виражаючи свою думку щодо діяльності суду та реагуючи на певні події в судовій системі, здатні впливати на розв'язання проблем у системі судової влади, на формування авторитету судової влади. Аналіз основних дефініцій громадськості свідчить про її соціальний характер і дає змогу виокремити її основні структурні елементи (рис.2.1).

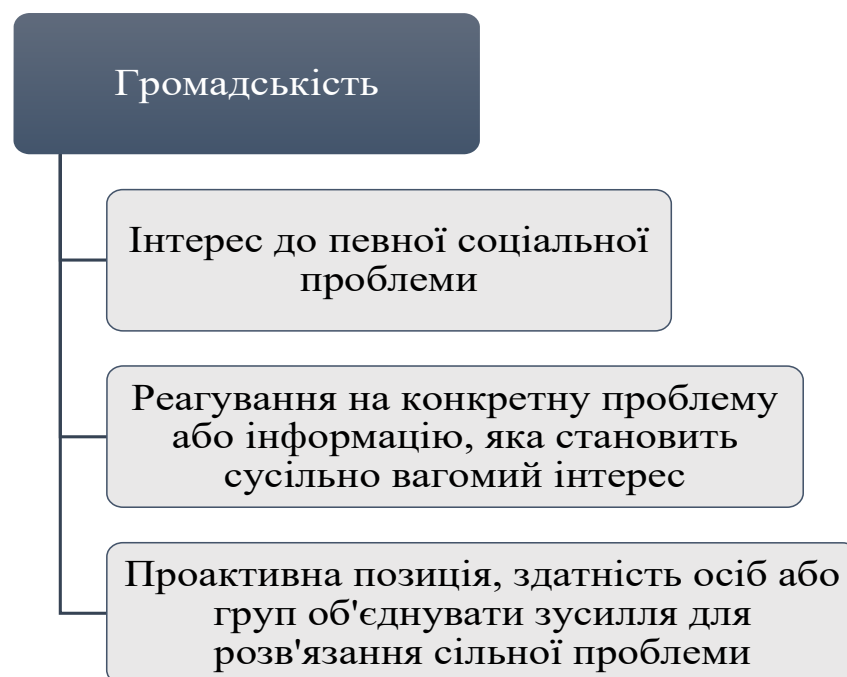

Рис. 2.1 Основні структурні елементи поняття "Громадськість"

Поняття «громадськість» широко використовується поряд з поняттями «цільова група», «цільова аудиторія» («цільова громадськість»). Цільовою є певна суспільна група, членів якої об'єднують спільні інтереси та думка яких цікавить організацію [33, с. 518].

У науковій літературі досліджено типологізацію громадськості за різними критеріями. Найбільш поширеною класифікацією громадськості є її поділ за критерієм належності до середовища (внутрішнього або зовнішнього): відповідно розрізняють внутрішню (закриту) і зовнішню (відкриту) громадськість.

Такий підхід до поділу громадськості притаманний будь-якій сфері суспільної діяльності, зокрема і сфері публічного управління. Щодо судів, які є предметом нашої уваги в цьому дослідженні, то, відповідно до вказаного поділу, громадськість, на яку суд може поширити свій комунікативний вплив, можна поділити на внутрішню цільову аудиторію (працівники суду – судді, державні службовці, технічний персонал) і зовнішню цільову аудиторію, яка відіграє вирішальну роль у плануванні й здійсненні судом комунікативної взаємодії [1, с. 68].

До внутрішньої аудиторії судів деякі науковці, наприклад О. Овсяннікова, відносять всі суди України; органи, що забезпечують функціонування судової влади; громадські суддівські організації та міжнародні суддівські організації [22, с. 152]. Така позиція видається конструктивною з огляду на те, що кожен з перелічених суб'єктів поглиблює обізнаність населення про суд як соціальний інститут. До внутрішньої аудиторії також слід віднести працівників апаратів судів.

Зовнішню цільову аудиторію судів, зокрема Господарського суду Одеської області, на наш погляд, можна структурувати, виокремивши в ній такі сегменти (групи осіб):

- відвідувачі суду, що є сторонами судового процесу (позивачі, відповідачі, арбітражні керуючі, треті особи тощо);

- мешканці території юрисдикції суду, що не мають досвіду звернення до суду;
- представники інших органів публічної влади;
- представники засобів масової інформації, журналісти;
- громадські організації, діяльність яких не стосується діяльності судів;
- юрисконсульти, адвокати та інші представники правової спільноти;
- школярі старших класів й студенти юридичних спеціальностей, зацікавлені в ознайомленні з роботою суду і діяльністю суддів;
- інші суб'єкти формування громадської думки [1, с. 68].

Залежно від виду цільової аудиторії (внутрішня чи зовнішня) у процесі здійснення зв'язків з громадськістю в органах публічного управління, зокрема в судах, необхідно розрізняти внутрішні й зовнішні комунікації. Зовнішні комунікації спрямовані на встановлення взаємовідносин органу публічної влади із суспільством. Як зауважує Ю. Пачковський, такі комунікації становлять до 80% комунікативного середовища [30, с. 574]. Внутрішні комунікації забезпечують взаємодію працівників органу публічної влади і передбачають: вивчення думки колективу з питань, що стосуються діяльності установи; організацію заходів (семінарів, лекцій, круглих столів тощо) для працівників органу публічної влади; створення доброзичливої атмосфери з допомогою PR-заходів творчого характеру).

Шляхи взаємодії Господарського суду Одеської області з різними цільовими групами закріплена в «Комунікаційній стратегії Господарського суду Одеської області на 2021-2023рр.» Комунікаційна стратегія ГСОО спрямована на забезпечення відкритості і прозорості у діяльності Господарського суду Одеської області через залучення засобів масової інформації до висвітлення його діяльності, сприяння безперешкодній реалізації конституційного права громадян на інформацію і свободу слова.

Метою запровадження та введенню в дію комунікаційної стратегії Господарського суду Одеської області є формування у громадян довіри до системи судочинства в Україні та до роботи суду як ланки системи і, загалом, підвищення авторитету судової влади в суспільстві.

Основні цілі:

- налагодження комунікативних зв'язків суду з громадськістю;
- формування позитивного іміджу суду та судової влади в цілому;
- підтримка стосунків між членами суддівського корпусу, сприяння в обміні інформацією між ними та організації спільної комунікаційної діяльності за межами судової влади;
- зростання рівня довіри до суду, як органу правосуддя;
- підвищення рівня обізнаності громадян щодо специфіки, особливостей і змісту діяльності судової влади та Господарського суду Одеської області зокрема;
- підвищення авторитету судді та працівника апарату суду в суспільстві;
- покращення відносин зі ЗМІ, громадськими організаціями, органами державної влади і місцевого самоврядування;
- підвищення рівня правової освіти та культури населення, осіб що звертаються до суду;
- сприяння розвитку наукових досліджень у галузі права;
- забезпечення реалізації конституційного права громадян на вільний доступ до інформації;
- забезпечення вільного доступу до правосуддя громадян – відвідувачів суду;
- забезпечення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо прав та обов'язків громадян з питань захисту їх інтересів в господарському суді;

- налагодження належної та ефективної комунікації з навчальними закладами з метою виховання у школярів та студентів поваги до судової влади, формування знань про їхні права та їх захист, підвищенню обізнаності про діяльність суду в цілому.

Засобами здійснення комунікаційної стратегії ГСОО (канали зв'язків із цільовими аудиторіями) є:

1. Поширення інформації через офіційний веб-сайт ГСОО;
2. Надання інформації через інформаційні стенди та кіоски суду;
3. Проведення Днів відкритих дверей;
4. Опитування громадської думки щодо діяльності ГСОО з наступним опублікуванням відповідних результатів;
5. Проведення круглих столів, семінарів, конференцій та інших заходів ГСОО;
6. Проведення інтерв'ю керівництва, публікації суддів у ЗМІ з питань діяльності суду, надання коментарів представникам ЗМІ стосовно діяльності суду;
7. Інформування учасників судового процесу про зміни матеріального і процесуального законодавства, що визначають порядок їх участі в процесі;
8. Залучення студентів вищих навчальних закладів юридичних спеціальностей та школярів до заходів, які проводяться у судах;
9. Організація відвідувань судових засідань;
10. Оперативна відповідь на інформаційні запити.

Під час вибору каналів зв'язків із цільовими аудиторіями необхідно обов'язково врахувати специфіку кожної окремої аудиторії. Обираючи засоби комунікації із громадянами необхідно розуміти, що ця цільова аудиторія є найбільш численною та різноманітною, отже краще було б обрати такі засоби, які є більш масовими, доступними широкому загалу. Для інформування вузької та спеціалізованої аудиторії варто застосовувати індивідуальність засоби комунікації (тематичні заходи/зустрічі тощо).

Господарський суд Одеської області позиціонує себе як відкритий та прозорий суд, відвідати який мають можливість усі охочі. Так само відкритим доступ є й до судових засідань. У разі якщо, розгляд тих чи інших справ мають суспільний інтерес від громадськості, представників засобів масової інформації, громадських організацій тощо, пресслужбою суду забезпечується повний доступ до всієї необхідної інформації на всіх стадіях судового розгляду: від надходження позовної заяви до канцелярії суду до перегляду справи вищими інстанціями.

Усі зацікавлені особи та представники громадськості мають можливість бути присутнім на судових засіданнях, час і місце проведення яких заздалегідь розміщується на офіційних сторінках суду у соціальних мережі та на офіційній сторінці на веб-порталі Судова Влада.

У 2020 році, коли за часів введення жорстких карантинних обмежень через поширення каронавірусної інфекції COVID-19 були введені відповідні обмеження в Господарському суді Одеської області був закритим доступ для всіх представників громадськості, які не були сторонами по справі. У зв'язку з тим, що зацікавлені особи не мали змогу відвідувати справи, які мали суспільний інтерес, пресслужбою суду було організована повна онлайн трансляція ходу судового процесу по всім зацікавленим справам, таким чином люди мали змогу спостерігати за ходом зацікавленої їх справи не наражаючи себе та оточуючих на небезпеку.

Крім відкритого доступу до всіх судових справ Господарський суд Одеської області не забуває про всі інші цільові групи з якими також ведеться постійна комунікаційна діяльність.

Представники засобів масової інформації завжди мають можливість отримати необхідну їм інформацію шляхом проведення систематичних брифінгів, конференцій та надання коментарів та інтерв'ю. На офіційному сайті суду розміщені контактні номери пресслужби, до яких вони завжди можуть звернутись з приводу будь-якого питання.

Для представників юридичної спільноти та внутрішньої цільової аудиторії Господарського суду Одеської області проводяться тематичні круглі столи, онлайн лекції, семінарські заняття з приводу обговорення новел законодавства та вироблення сталої судової практики. Також працівниками аналітично-інформаційного відділу ведеться постійна робота з публікації аналітичних правових довідок, правових позицій вищих інстанцій, інфографік та порівняльних таблиць змін у законодавстві.

Окрему увагу пресслужба Господарського суду Одеської області приділяє інформативно-просвітницькій діяльності з представниками такої цільової аудиторії, як школярі та студенти, які обрали юридичну спеціалізацію. Пресслужбою суду систематично проводяться дні відкритих дверей, екскурсії приміщеннями суду, відвідування судових засідань студентами юридичних Вишів як очно так і за допомогою системи відеоконференції ZOOM.

Для того, щоб визначити ступінь ефективності зв'язків з громадськістю в діяльності Господарського суду Одеської області у своєму дослідженні ми вирішили провести опитування серед однієї з найбільш важливої цільової аудиторії – представників засобів масової інформації (журналістів) одеського регіону та України. Участь у нашому опитуванні взяли 33 респонденти (журналісти)

Ми з'єднались з журналістами та попросили їх відповісти на декілька питань:

1. Якщо вам потрібно було отримати інформацію щодо ходу розгляду суспільно вагомої (резонансної) справи, чи отримали ви її в повному обсязі?

Більшість опитаних (28 осіб) зазначили, що представники пресслужби Господарського суду Одеської області охоче надавали інформацію щодо ходу розгляду справи, одразу повідомляли щодо дати та часу наступного судового засідання, а також консультували з приводу того, де можливо найти необхідну інформацію (офіційна сторінка суду на вебпорталі «Судова

Влада»). 5 опитаних зазначили, що вони змогли отримати усю інформацію, що їх цікавила.

2. Чи мали ви вільний доступ до судових засідань, та чи не перешкоджали вам представники суду до судового засідання?

32 респонденти з 33 відповіли, що не було ніяких перешкод при відвідуванні судових засідань, або інших приміщень адміністративної будівлі, додавши, що представники прес-центру завжди підказували куди треба направлятись, а також надавали свої контакти для зв'язку. 1 респондент зазначив, що його не пустили до приміщень суду та на розгляд резонансної справи, бо в нього не було журналістського посвідчення.

3. Чи знаєте ви про можливість спостерігати за ходом судового засідання за допомогою прямої трансляції на Ютуб каналі судової влади у разі введення обмежень на відвідування суду?

На це питання позитивно змогли відповісти лише 10 журналістів, інші не знали про те, що в часи карантинних обмежень, через поширення кароновірусної інфекції COVID-19 були застосована так можливість.

4. Чи достатньо інформації на офіційній сторінці Господарського суду Одеської області на веб-порталі Судова Влада?

Більшість респондентів (22 журналіста) відповіли, що отримали всю необхідну їм інформацію, скориставшись офіційним сайтом суду та сторінками у соціальних мережах, 5 журналістів відповіли, що веб-портал «Судова Влада» не зручний, та там неможливо знайти те, що цікавить. Ще 6 журналістів сказали, що вони віддають перевагу телефонній розмові для отримання необхідної інформації.

5. Чи надавали вам представники суду коментарі/інтерв'ю щодо процесу розгляду справи або щодо ухваленого рішення?

20 опитаних доповіли про те, що представниками суду завжди охоче брали участь в інтерв'ю, надавали коментарі, якщо їх про це просили. 11 опитаних стверджували, що зазвичай судді не бажали з ними комунікувати та

відправляли за всією необхідною інформацією до пресслужби суду. 2 відповіли, що їм відмовили у наданні коментаря.

6. Чи надавалась вам представниками суду повна та всебічна інформація у разі подання запиту на публічну інформацію?

Лише 7 осіб з опитаних надсилали до Господарського суду Одеської області запити на отримання публічної інформації. Відповідь, яку вони отримували завжди була повною та стосувалась теми їх запитів. Тільки один журналіст зазначив, що отримав «не відповідь, а відписку з посиланням на різні статті чинного законодавства».

2.2. Форми взаємодії органів судової влади з громадськістю

Рішенням № 14 від 12.03.2015 Радою Суддів України було схвалено рекомендації міжнародної конференції «Зміцнення довіри до судової гілки влади через покращення комунікації». Учасниками конференції було визнано розвиток комунікативної діяльності судів як одним з пріоритетних напрямів роботи суду. Зокрема, було запропоновано запроваджувати нові форми взаємодії з громадськістю (у формі днів відкритих дверей, зустрічей у неформальному режимі, заходів за участю ЗМІ, спільних заходів навчальних закладів й громадських організацій, екскурсій в судах, ведення неофіційних вебсторінок судів у соціальних мережах тощо), проведення регулярних опитувань й моніторингу громадської думки щодо ключових питань діяльності судів, зокрема шляхів покращення й розширення комунікацій, підвищення рівня довіри громадськості до судів [24].

Потреба в більш активній ролі суддівських інституцій у процесі налагодження діалогу із суспільством лягла в основу Концепції прямих зв'язків судів з громадськістю» (додаток 3 до Меморандуму про взаємодію та співпрацю представників системи правосуддя України від 10 лютого 2017

року), яку затвердив 21 липня 2017 року Комунікаційний комітет системи правосуддя (цей орган було створено 10 лютого 2017 року з метою налагодження ефективних комунікацій щодо всіх елементів роботи судової системи України). Концепція прямих зв'язків судів з громадськістю стала революційним документом у сфері управління зв'язками з громадськістю в суді, визначивши чотири засади налагодження прямих зв'язків:

- партнерство («Ми разом – сильна правова держава»);
- орієнтацію на людину («Суд – для людини»);
- вмотивованого суддю («Хто – якщо не я?»);
- формування цінностей («Суд – це захист») [23, с. 9].

Головним етапом впровадження комунікаційної стратегії Господарського суду Одеської області стало розробка «Плану дій Господарського суду Одеської області щодо виконання Концепції прямих зв'язків між суспільством і судовою владою на 2021-2023 роки».

Прямі зв'язки судів із суспільством устанавлюються за допомогою програм охоплення (інформаційних програм).

Програми охоплення — заходи (інструменти) ознайомчого, інформативного характеру, за допомогою яких шляхом прямих зв'язків між судами і широким загалом суспільство отримує інформацію про діяльність судів та роботу суддів. Програми охоплення повинні орієнтуватися на конкретні категорії громадян — аудиторію, що обумовлює проведення тих чи інших заходів та використання відповідних інструментів та каналів комунікації.

Метою встановлення прямих зв'язків між судами та широким загалом є сприяння правовій просвіті, виховання правової культури, формування правильного сприйняття функції правосуддя, ролі судді в суспільстві та обмежень, що накладає на суддю виконання такої важливої функції, покращення розуміння та довіри суспільства до системи правосуддя та, як результат, — посилення незалежності судової влади.

План дій Господарського суду Одеської області передбачає організацію наступних заходів(табл. 2.1):

- модельне судове засідання;
- день відкритих дверей;
- проведення опитування;
- гра-квест;
- день із суддею.

Таблиця 2.1

<u>Модельне судове засідання (Рольові ігри)</u>		Примітка: 1 раз на рік
«Модельне судове засідання (Рольові ігри)»	Майданчик взаємодії студентів-правників, молодих юристів з органами судової влади, в ході якого студенти можуть застосувати на практиці здобуті в університеті знання, а суд, в свою чергу, долучається до професійної підготовки майбутніх спеціалістів.	
Організація заходу	<p>Студентам в якості фабули надається реальна справа, вони мають «вирішити спір» та інсценувати судовий процес.</p> <p>Зі складу учасників обираються: суддя, секретар судового засідання, судовий розпорядник, позивач, представник позивача, відповідач, представник відповідача, представник третьої особи, експерт, спеціаліст, перекладач, представники ЗМІ, громадськості.</p> <p>В результаті судового засідання «судом має бути винесено рішення».</p>	
Цілі	<p>Підвищення якості підготовки студентів-правників (отримання досвіду у правозастосуванні норм діючого законодавства, практика ораторського мистецтва тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> • вдосконалення навчального процесу; • формування правової культури майбутніх юристів; • налагодження ефективної співпраці суду з ВНЗ. 	

Аудиторія	Студенти вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку юристів в навчальних програмах яких передбачено вивчення курсу господарського процесуального права/ банкрутство.
День відкритих дверей (відвідування суду, судових засідань/ особисте спілкування/ відвідування суду, судових засідань за допомогою он-лайн сервісів)	Примітка: не менше 4-х на рік
«День відкритих дверей»	Просвітницько-інформативний захід, організований судом, який передбачає собою відвідування установи усіма охочими, хто бажає розширити свою уяву про роль суду в державі, зрозуміти організацію роботи судової влади, зокрема діяльності господарських судів, відвідати судові засідання.
Організація заходу	Програма проведення заходу включає: <ul style="list-style-type: none"> • вступне, вітальне слово голови суду, суддів-спікерів, запрошених осіб (інші працівники суду, юридична спільнота), пізнавальна лекція, бесіда та особисте спілкування з учасниками заходу; • відвідування судових засідань; • екскурсія приміщенням суду. <i>(У випадку запровадження низки карантинних обмежень, захід відбувається в он-лайн режимі за допомогою використання он-лайн сервісів)</i>
Цілі	<i>Захід «День відкритих дверей» проводиться для:</i> <ul style="list-style-type: none"> • забезпечення прозорості та відкритості своєї діяльності; • зміцнення авторитету судової гілки влади, формування поваги до суду; • підвищення загального рівня правосвідомості та правової культури населення; • побудова правового діалогу між судовою гілкою влади та суспільством; • налагодження співпраці з закладами освіти.
Аудиторія	<ul style="list-style-type: none"> • вихованці дошкільних навчальних закладів; • школярі: молодший, середній та старший шкільний вік; • студенти: юристи, неюристи; • юридична спільнота; • широкий загал, громадськість.

<u>Опитування</u>	Примітка: 1 раз на 3 роки; за необхідності щороку
«Опитування»	Проведення опитування громадської думки щодо діяльності суду – це важливий індикатор якості роботи суду та прозорості судової системи. Він заснований на анонімному заповненню анкет, підсумки якого мають бути використані для вжиття подальших заходів щодо усунення наявних недоліків у роботі суду.
Організація заходу	Опитування громадян проводиться відповідальною особою, працівниками апарату суду, які пропонують відвідувачам суду заповнити заздалегідь розроблену анонімну анкету в суді або на основі зразку анкет, які були надіслані до суду з відповідного органу/організації. <i>(У випадку запровадження низки карантинних обмежень, опитування відбувається виключно в онлайн режимі шляхом заповнення відповідної Google-form)</i>
Цілі	Дослідження громадської думки проводиться з метою: <ul style="list-style-type: none"> • оцінка якості роботи суддів та працівників апарату суду; • оцінка комфортності перебування громадян у суді; • забезпечення зворотного зв'язку суду з громадськістю; • розкриття сильних та слабких сторін діяльності суду; • виявлення суспільного очікування щодо роботи суду на основі встановлених загальноприйнятих критеріїв; • аналіз результатів опитування громадської думки.
Аудиторія	<ul style="list-style-type: none"> • широкий загал, громадськість; • юридична спільнота; • особи які безпосередньо звертаються до суду (сторони та учасники судових процесів).

<u>Гра-квест</u>	Примітка: 1 раз на рік (за відсутності протиепідеміологічних заходів)
-------------------------	---

«Гра-квест»	Унікальний простір спілкування у форматі змагання в ігровій формі для школярів різного шкільного віку (молодшого, середнього та старшого), основою якого є послідовне виконання задалегідь підготовлених завдань на правову тематику командами або окремими гравцями.
Організація заходу	<p>Організація заходу для школярів молодшого шкільного віку може бути здійснена безпосередньо приміщенні школи, де навчаються діти.</p> <p>Школярі середнього та старшого шкільного віку відвідують приміщення суду у супроводі вчителя.</p> <p>Орієнтовна програма проведення заходу включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зустріч школярів з відповідальною особою у приміщенні суду; • знайомство із суддею; • в ігровій формі розповідь та спілкування судді на правову тематику (захист прав у суді; символи, атрибути правосуддя тощо); • ознайомлення учасників із організацією роботи судової влади; • участь школярів в гри-квесті, виконання завдань в ігровій формі; • по закінченню заходу вручення дипломів (призів).
Цілі	Даний захід проводиться з метою підвищення рівня правової культури майбутнього покоління та вихованню поваги до права у школярів.
Аудиторія	Школярі молодшого, середнього та старшого шкільного віку.

<u>День із суддею</u>	Примітка: не менше 1 раз на рік
«День із суддею»	Спеціальний проект, розроблений для студентів-правників, який надає можливість повністю ознайомитися із роботою юристів, які працюють у судовій системі та «поринути» у професію судді.
Організація заходу	Участь у заході беруть студенти протягом повного робочого дня з перервами або захід може бути розрахований на декілька днів впродовж певної кількості годин щодня.

	<p>Орієнтовна програма проведення заходу є доволі насиченою і включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • оглядова екскурсія приміщенням суду; • ознайомлення учасників із структурою та організацією роботи суду; • знайомство учасників заходу із суддею; • ознайомлення учасників із роботою інших працівників суду; • відвідування судового засідання; • «домашнє завдання»; • судові дебати/ імпровізація судового засідання; • обговорення «домашнього завдання» тощо.
Цілі	<p>Даний захід проводиться задля того, щоб студенти, майбутні юристи, на практиці наглядно ознайомилися із серединою з роботою судової гілки влади, особливістю здійсненням судочинства господарської юрисдикції, професією та роботою судді (інших працівників апарату суду) безпосередньо.</p>
Аудиторія	<p>Студенти-правники будь-якого курсу вищого навчального закладу.</p>

2.3. Громадський контроль судової влади

Здійснення громадського контролю обґрунтовується тим, що громадськість має право отримувати інформацію про ефективність управління державних структур довіреним їм ресурсами та повноваженнями. Під час здійснення такого контролю, продовжує С. Ф. Денисюк, створюються передумови для запобігання перетворенню країни на державу «поліцейського типу» та сприяння розвитку демократичних процесів у контрольованих структурах [8, с. 39].

«Найважливіша роль громадського контролю, – додають В. В. Гирибов та В. М. Тихонов, – формування нових механізмів суспільної координації, які дозволять уточнити права та обов'язки влади бізнесу-

громади, повніше використовувати їх потенціал та дотримання гармонії узгодженого розвитку» [12, с. 26].

На жаль, в умовах сьогодення ми можемо спостерігати, що судова влада в Україні близька до кризового стану. Як влучно зазначає В. Кравчук, у той час як судова влада відстоює свою незалежність, суспільство навпаки вимагає більшої її відкритості та прозорості. Запозичення західного досвіду, а саме підзвітність судочинства громадськості в Україні, на жаль, підміняється підконтрольністю з боку інших гілок влади, що у свою чергу є загрозою незалежності судової влади [12, с. 12].

Громадський контроль у сфері судової влади є зовнішнім регулятором процесів розвитку цієї системи, бо він скеровує їх у напрямок відповідних суспільних очікувань, узгоджуючи їх з інтересами соціуму на кожному історичному етапі його розвитку та забезпечуючи в такий спосіб еволюцію судової системи та її взаємозв'язок із суспільством. Він також є механізмом запобігання руйнівним явищем у судовій системі, своєчасного реагування на них, що удосконалює ті чи інші параметри функціонування судової системи [36, с. 109].

На явність контрольних повноважень і засобів впливу завжди проектується на певного учасника суспільних відносин, якого цими повноваженнями (правомочністю) наділено. На відміну від державного чи самоврядного контролю, який кореспондується з владною компетенцією конкретного суб'єкта управління, що стосується громадського контролю, то суб'єкт його здійснення часто пов'язується різноманітними політиками, експертами та громадськими активістами з узагальненими, абстрагованими поняттями «громадськості», «громадської думки», що є некоректним із точки зору суб'єктного складу адміністративних правовідносин.

Суддя Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області О. Бальжик зазначає на тому, що нерідко деякі представники законодавчої і виконавчої влади, спекулюючи на темі корумпованості та некомпетентності суддів, намагаються тиснути на суддів з метою прийняття на той момент

«правильного» чи «потрібного» рішення. Нерідко це відбувається із залученням радикально налаштованих угруповань, які називають себе «громадськими активістами».

Виходячи з вищезазначеного ми можемо стверджувати, що саме низький рівень обізнаності населення про роль і повноваження суддів призводять до маніпулювання їх думками[4].

Безперечно, громадський контроль можливий лише у визначених законом межах та повинен здійснюватися у законних формах, що зі свого боку ставить перед державою завдання нормативного закріплення форм громадського контролю та моніторингу за судовою владою. Предметом громадського контролю за судовою владою можуть бути: добросовісність, етика поведінки суддів, достовірність інформації, поданої суддями у своїх деклараціях; реалізація принципу відкритості та гласності (транспарентності) відправлення правосуддя; реальне перебування суду та суддів, які розглядають конкретну справу, у стані незалежності; процедура добору кандидатів на посади суддів та відповідність морально-етичним вимогам самих кандидатів; діяльність органів, що забезпечують функціонування судової влади [12, с. 56].

Здійснення громадського контролю за судовою владою може відбуватися різними способами: шляхом участі присяжних в судовому розгляді, ініціювання дисциплінарної відповідальності судді, участі громадськості у доборі суддів тощо. Як слушно зазначає В. Городовенко, одним із засобів контролю за судовою владою є встановлення відповідальності за порушення суддівської дисципліни. Сама наявність законодавчого закріплення дисциплінарної відповідальності впливає на формування мотивів поведінки суддів, що стримує їх від порушень, чим і досягається контроль за суддями [7, с. 15].

Необхідність здійснення громадського контролю була досліджена Н. Нестор, яка обґрунтовує її тим, що громадськість має право отримувати інформацію про ефективність управління державних структур довіреними їм

ресурсами та повноваженнями. Через це є всі підстави вважати, що відсутність дієвого механізму громадського контролю над судовою гілкою влади – важлива проблема, яка потребує негайного вирішення в процесі впровадження судової реформи в Україні[21] .

У цьому контексті доречно згадати позицію Л. Кожура, який стверджує, що громадський контроль судової влади може здійснюватися методами спостереження, опитування, аналізу, прогнозування та іншими. Формами здійснення громадського контролю судової влади можуть бути: соціологічні та статистичні дослідження, діяльність громадських рад, у виключних випадках - оцінка ухвалених суддею рішень, їх відповідності принципам і нормам права, моральним засадам суспільства. Очевидно, переглядати і скасовувати судові рішення громадськість не вправі, але моніторити судові рішення і давати оцінку за певними критеріями – цілком [13].

Не можна не погодитись із твердженням В. Кравчука, а саме із тим, що задля дійсного забезпечення незалежності та прозорості суддів та запобігання впливу суб'єктів громадського контролю на справедливість ухвалених судом рішень, вони в свою чергу також повинні підлягати своєрідному «контролю», який має проявлятися у їх обов'язку бути офіційно-зареєстрованими, діяти відкрито і прозоро і оприлюднювати звіти про свою діяльність у загальнодержавних ЗМІ, медіа [12].

Процес відновлення незалежності судів в Україні ускладнюється й на тлі політичної ситуації. Як зазначає экс-голова Верховного Суду В. Малярєнко: «...сам дух у суспільстві є таким, що не дає можливості судді стати незалежним. І, ясна річ, суддя орієнтується у своїх рішеннях на владу, на провідні політичні сили, від яких залежить його доля. Вже навіть тоді, коли від нього ніхто нічого не вимагає, суддя орієнтується на владу і на ті сили, що домінують у суспільстві на певний момент» [16].

Тому, слід наголосити, що громадський контроль жодним чином не повинен перетворюватись у знаряддя примусу, і, як слушно зазначає П.

Каблак, з його допомогою неможливо керувати, наказувати судовій владі здійснювати певні дії. Однак через використання різних форм громадського контролю можна звернути увагу держави на проблеми, недоліки в роботі суддів, запобігти зловживанням, виявити некомпетентність [11].

Задля більш вдалого розуміння того, як здійснюється громадський контроль судової влади на організаційно-правовому рівні, розглянемо на прикладі діяльності Господарського суду Одеської області.

Однією з провідних напрямків діяльності Господарського суду Одеської області є забезпечення відкритості та прозорості здійснення судочинства та роботи працівників апарату суду й суддівського корпусу.

Підстави та правові обґрунтування здійснення громадського контролю над діяльністю ГСОО зазначені в нормативно-правових документах зазначеного господарського суду.

Одним з видом здійснення громадського контролю в Господарському суді Одеської області є проведення щорічного опитування за допомогою карток громадського звітування (даль - КГЗ) За допомогою КГЗ громадські об'єднання оцінюють рівень сприяння роботи працівників суду його користувачами. Запитання для карток формуються під час проведення спільних нарад з представниками громадських активістів, суддями та відповідальними працівниками апарату суду. Результатами оцінювання є рекомендації для кожного суду з можливими проблемами, які працівники суду мають вирішити задля підвищення рівня ефективності діяльності.

Також не можливо не відзначити ще одну форму здійснення громадського контролю в якості постійної комунікації представників пресслужби суду з представниками засобів масової інформації. Представники ЗМІ мають вільний доступ до судових засідань, мають можливість за заявою ознайомитись з матеріалами судової справи, надати запит на публічну інформацію та звернутись до представників пресслужби за коментарем (інтерв'ю).

Представниками пресслужби систематично проводяться пресконференції, пресбрифінги та інші заходи, спрямуванням яких є звітування перед громадськістю з приводу виконаної роботи, проголошеного судового рішення та наявних нюансів впровадженні нових систем діяльності.

Також можливість здійснення громадського контролю закріплено в положенні ГСОО про збори суддів, в якому закріплено, що на збори суддів можуть запрошуватися працівники апарату суду, судді у відставці, представники громадськості, представники засобів масової інформації, інші особи.

Крім вищезгаданого, однією з формою контролю діяльності ГСОО є можливість подання запитів на публічну інформацію, порядок надання відповідей на які також закріплений у відповідному положенні.

Висновки до розділу 2

У другому розділі були досліджені механізми взаємодії судової влади з громадянським суспільством на прикладі Господарського суду Одеської області.

У процесі розгляду системи зв'язків судів з громадськістю встановлено, що її утворює комплекс взаємопов'язаних елементів, провідне місце серед яких посідають представники суду, громадськість, громадська думка, засоби масової інформації. Особливості інформаційно-комунікативних зв'язків судів із суспільством обумовлені особливими потребами громадськості в отриманні інформації про процеси, які відбуваються в судах, та про суспільно важливі рішення, які останні приймають.

Проаналізовано шляхи взаємодії Господарського суду Одеської області з різними цільовими групами, які закріплені в «Комунікаційній стратегії

Господарського суду Одеської області на 2021-2023рр.». Для більш глибокого розуміння ефективності зв'язків суду з громадськістю було проведено дослідження, яке складається з опитування представників засобів масової інформації, які мали відповісти на питання щодо якості відкритості та доступності взаємодії з представниками комунікативної команди суду (пресслужба). Результати інтерв'ю свідчать про те, що більшість опитаних визнають високий рівень якості комунікації та спроможність й готовність представників суду до надання необхідної інформації.

Також у відповідному розділі були досліджені форми взаємодії Господарського суду Одеської області з громадським суспільством, метою яких є відображення відкритості та прозорості діяльності суду, сприяння правовій просвіті, виховання правової культури, формування правильного сприйняття функції правосуддя, ролі судді в суспільстві. Встановлені основні цілі запроваджених заходів, їх цільова аудиторія та надано опис організації кожного з заходів.

Було досліджено форми здійснення громадського контролю на прикладі Господарського суду Одеської області та доведено, що найбільш ефективними є: опитування за допомогою карток громадського спілкування, подання запитів на публічну інформацію та відвідування представниками громадськості збори й наради судді.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В РОБОТІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Особливості зв'язків судів з громадськістю в умовах євроінтеграції

Процесом євроінтеграції можна назвати впровадження європейських норм в українське законодавство та в суспільне життя українців. Таке впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Конституційна реформа правосуддя, розроблена й впроваджена в умовах євроінтеграційного напрямку держави, стала очікуваною спробою вирішення системних проблем функціонування судової влади в Україні. Докорінні зміни у процедурі добору та призначення на посаду судді, притягнення суддів до відповідальності, припинення їх повноважень та звільнення, додаткові заходи щодо забезпечення політичної нейтральності судової влади, утворення двостороннього діалогу між судами й суспільством мали на меті не тільки забезпечення ефективності функціонування та незалежності судової влади, а й відновлення довіри до неї з боку суспільства.

Важливим аспектом управління в судах є інформаційна складова, зокрема зв'язки з громадськістю. Досвід адміністрування судів у Сполучених штатах Америки вказує на брак двосторонніх комунікацій, що є дивним за умови значного рівня інформатизації суспільства. К. Бурке з цього приводу наголошує на низці тенденцій, які мають згубний вплив на імідж суду. Серед ключових тенденцій науковець наводить такі: з трьох гілок влади найменше інформації громадяни мають про судову гілку; громадяни не задоволені

роботою судів; громадяни, які є найбільш поінформовані про роботу судів, мали певні відносини із судом, виявляють незадоволеність їх роботою [2, с. 205, 206].

Процес впровадження європейських норм судових комунікацій покликаний на покращення інформаційної обізнаності громадян щодо діяльності судової гілки влади.

Як нами зазначалось у минулих розділах, у розвинених країнах Європи діяльність зі зв'язків з громадськістю провадиться в судах з урахуванням потреб і цінностей суспільства – тобто переважно в рамках управлінської моделі, спрямованої на розвиток відносин на принципах партнерства між судом і громадськістю у межах інформаційно-комунікативної діяльності. У європейських судах велику роль відіграє діяльність, спрямована на інтеграцію судів у життя громади шляхом участі у програмах охоплення й на забезпечення активної присутності судів у соціальних мережах.

Варто зазначити, що українські суди вже декілька років працюють у розвитку міцних й відкритих відносинах з громадським суспільством: запроваджують інститут пресслужби в судах, проводять різноманітні заходи з різними цільовими аудиторіями, постійно комунікують з представниками засобів масової інформації.

Якщо брати до уваги діяльність Господарського суду Одеської області на цьому поприщі, то можна зазначити, що підхід до запровадження якісних та ефективних зв'язків з громадянським суспільством представниками комунікативної команди цього суду є цілком вдалим та проєвропейським.

Пресслужба Господарського суду Одеської області у своїй постійній діяльності користується двома вагомими документами: «Комунікаційна стратегія Господарського суду Одеської області на 2021-2023рр.» та «План дій Господарського суду Одеської області щодо виконання Концепції прямих зв'язків між суспільством і судовою владою на 2021-2023 роки» метою яких є сприяння правовій просвіті, виховання правової культури, формування правильного сприйняття функції правосуддя, ролі судді в суспільстві та

обмежень, що накладає на суддю виконання такої важливої функції, покращення розуміння та довіри суспільства до системи правосуддя та, як результат, — посилення незалежності судової влади.

Однак, як ми можемо визначити окремий аспект, що потребує вдосконалення у контексті європейської інтеграції, є вдосконалення розуміння потреби у необхідності у постійному двосторонньому зв'язку з громадськістю не тільки у представників пресслужби судової установи а й у звичайних суддів та працівників апарату суду. Адже дуже часто виникає така ситуація, що судді не мають бажання спілкуватись з громадськістю та журналістами, через що створюються всебічне бачення того, що судова гілка влади є закритою, що, своєю чергою перекреслює усю роботу спеціалістів із зв'язків з громадськістю, яка направлена саме на удосконалення відкритості та транспарентності судової установи.

3.2. Шляхи та засоби підвищення ролі зв'язків судів з населенням

Одними із пріоритетних цілей судів України є підвищення довіри суспільства до системи судової влади й узгодженість їхньої діяльності з принципами прозорості та відкритості. Досягнення цих цілей є якісною характеристикою демократичних процесів у суспільстві і прямо пов'язане із формуванням зв'язків з громадськістю.

Визначення пріоритетів у роботі з певними цільовими аудиторіями є необхідним кроком для планування комунікативної діяльності суду і спирається на виокремлення інтересів, ціннісних орієнтацій аудиторії. За ступенем важливості можна аудиторію поділити на пріоритетну або первинну аудиторію (чия громадська думка має найбільшу цінність), вторинну (з менш значущою для суду думкою), а також на ту групу, якій не обізнана з діяльністю суду ані з правової, ані з організаційної точки зору.

Іншими словами – цей процес є ранжуванням цільових аудиторій за ступенем значущості.

Особливого значення набуває потреба визначити пріоритетні групи громадськості – для щоденної взаємодії або для залучення громадськості до участі в конкретних заходах. З метою удосконалення стратегічного планування комунікативної діяльності пропонуємо скласти «профіль» (характеристику) цінностей кожної з основних цільових аудиторій (табл. 3.1), з якими суд планує формувати діалогічні відносини. Такий профіль включає ознаки, осмислення яких у сукупності допоможе сформувати ключові повідомлення для груп аудиторії в комунікаційній стратегії.

Таблиця 3.1

Загальний профіль цінностей цільової аудиторії суду	
Тип цільової аудиторії	
Рівень обізнаності з роботою суду	
Участь у судових провадженнях (частота)	
Професійний статус (сфера професійної діяльності та її особливості, посада)	
Основні соціально-демографічні характеристики (вік, ступінь освіти, район проживання тощо)	
Загальні цінності цільової аудиторії	
Інтереси й цінності, які необхідно врахувати у процесі комунікативної взаємодії	
Ставлення групи громадськості до суду (визначається за результатами опитувань, у процесі аналізу тональності відгуків тощо)	
Інші характеристики, що мають важливість для формування і підтримання комунікативної взаємодії	
Бажані канали комунікації, популярні серед цільової аудиторії	
Взаємні очікування (прогнозування характеру і результатів взаємодії суду з аудиторією).	

Аналіз цільової аудиторії за таким профілем дає можливість фахівцю, який відповідає за формування зв'язків з громадськістю в суді, не тільки ефективно планувати комунікативні програми, а й розуміти потреби аудиторії у кризових ситуаціях. Отже, специфіку кожної з цільових аудиторій, відображену у профілі цінностей, має бути враховано під час визначення у стратегії каналів і засобів комунікації з громадськістю. Так, наприклад, вибираючи засоби комунікації із громадянами (як з відвідувачами суду, так і з іншими групами населення), потрібно розуміти, що ця група є найбільш численною та різноманітною, отже, оптимальними для комунікації є канали, які є найбільш масовими, доступними широкому загалу: проведення опитування громадської думки, надання інформації через вебсайт суду та соціальні мережі, випуск друкованої продукції (буклетів, брошур), проведення «Днів відкритих дверей» тощо.

Під час визначення каналів комунікації із більш вузькими та спеціалізованими цільовими аудиторіями враховуються їхні специфічні особливості. Зокрема, вибираючи засоби зв'язку зі студентами юридичних спеціальностей, слід звернути увагу, що основною ідеєю співпраці з цією групою є популяризація роботи в суді з метою формування майбутнього високопрофесійного персоналу, отже добір засобів комунікації необхідно здійснювати з наданням переваги таким освітнім заходам: 1) зустрічі, обговорення тем, безпосередньо пов'язаних із діяльністю суду; 2) залучення студентів до заходів, що проводяться у суді; 3) сприяння організації проходження практики студентами юридичних спеціалізацій у суді.

Каналами комунікації з представниками ЗМІ може бути визначено: медіазаходи (пресконференції і брифінги для журналістів), розсилання інформації про діяльність суду, тематичні зустрічі у форматі пресніданку тощо.

Для кожної з цільових аудиторій у комунікаційній стратегії має бути визначено комунікаційну мету та сформовано тематику основних повідомлень (ключових інформаційних послань, які планується донести до

аудиторії), а також визначено форму, в якій їх має бути реалізовано. У змісті повідомлення має бути відображено тему, щодо якої заплановано сформулювати позитивну зворотну реакцію.

Для формулювання повідомлень найперше необхідно провести дослідницьку роботу, щоб одержати попереднє уявлення про те, яким чином цільова аудиторія сприймає суд (варто з'ясувати ступінь довіри аудиторії шляхом моніторингу публікацій у ЗМІ, відгуків відвідувачів суду в соціальних мережах, у процесі аналізу результатів анкетування тощо).

Одним з важливих напрямків підвищення рівня зв'язків з громадськістю можна вважати удосконалення роботи представників суду у соціальних мережах, таких як «Facebook», «Instagram», «Telegram-канал» тощо, з урахуванням потреб різних цільових груп. Бо як відомо, якщо юридична спільнота користується зазвичай соціальною мережею «Facebook», звичайні пересічні громадяни більш використовують «Telegram-канали», а молодь, своєю чергою більш любить користуватись «Instagram».

Висновки до розділу 3

У третьому розділі досліджено шляхи вдосконалення управління зв'язками судів з громадськістю в роботі Господарського суду Одеської області, що дало змогу сформулювати такі висновки.

Якщо порівнювати комунікативну діяльність Господарського суду Одеської області з європейським прикладом ефективної комунікації, то можна визначити, що представники пресслужби суду організували свою роботу досить правильно, поставивши своїм пріоритетом зміцнення довіри громадян до правосуддя та підтримку принципу прозорості й відкритості судової влади:

- запровадженні окремі структурні посадові одиниці, діяльність яких направлена виключно на зв'язки з громадськістю та ЗМІ;

- запровадженні низка нормативних документів, метою яких є регулювання взаємодії суду з різними представниками громадськості та журналістами;
- проводяться різноманітні заходи для різних цільових груп;
- ведеться офіційний сайт суду на веб-порталі Судова Влада;
- проводяться опитування відвідувачів суду для з'ясування якості надання судових послуг, тощо.

З метою удосконалення діяльності із забезпечення зв'язків судів з громадськістю доведено, що перетворенню комунікаційної стратегії на ефективний управлінський інструмент сприяє визначення в ній основних груп цільових аудиторій, ключових повідомлень та детальне викладення основних показників досягнення цілей. Рекомендовано визначення пріоритетів у роботі з певними групами громадськості й визначення переліку ключових повідомлень на підставі профілю цінностей цільових аудиторій. Доведено, що для більш вдалої комунікаціями з різними цільовими групами необхідно використання різних соціальних мереж.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі подано комплексне наукове дослідження теоретичних і практичних засад удосконалення процесу формування зв'язків з громадськістю в системі судової влади та, зокрема, в Господарському суді Одеської області. У процесі дослідження встановлено, що багатовекторна управлінська діяльність із організації, на основі стратегічного підходу, функціонування комунікаційних підрозділів (пресслужб), які здійснюють інформаційно-комунікативну діяльність на засадах партнерства, та активне впровадження новітніх комунікативних, інтерактивних цифрових технологій має значний потенціал для формування довіри громадян до суду як неодмінної умови існування демократичного суспільства, підвищення рівня прозорості системи судової влади, забезпечення участі суду в житті громади.

Одержані результати мають теоретичне та практичне значення, засвідчують реалізацію поставлених мети та завдань, що є підставою формулювання узагальнюючих висновків.

У роботі розкрито теоретичні засади дослідження зв'язків з громадськістю в системі публічного управління й визначено, що термін «зв'язки з громадськістю» («паблік рілейшнз») ототожнюється і зі сферою наукових знань, і з діяльністю комунікаційних структурних підрозділів, які забезпечують зв'язки з громадськістю. У процесі дослідження встановлено, що всі визначення зв'язків з громадськістю висвітлюють різні властивості цієї діяльності, проте є спільна риса, відображена в усіх інтерпретаціях терміну: наявність двосторонньої комунікації між органом державної влади (або організацією, підприємством) і громадськістю, формування позитивної громадської думки.

У межах уточнення основних ознак та понять зв'язків з громадськістю нами було сформульовано визначення зв'язків з громадськістю в системі

судової влади як об'єкта управлінської діяльності, що є складовою частиною інформаційно-комунікативних процесів, яка передбачає реалізацію заходів для забезпечення відкритості і прозорості суду, підвищення рівня довіри суспільства до суду й судової влади.

Визначено одне з найважливіших питань в розбудові громадянського суспільства в Україні, яка потребує швидкого вирішення та постійної уваги – а саме процес взаємодії громадянського суспільства з усіма органами влади у державі, зокрема з системою правосуддя.

Було досліджено поняття громадського контролю у сфері судової влади як зовнішнього регулятора процесів розвитку цієї системи, який скеровує їх у напрямок відповідних суспільних очікувань, узгоджуючи їх з інтересами соціуму на кожному історичному етапі його розвитку та забезпечуючи в такий спосіб еволюцію судової системи та її взаємозв'язок із суспільством. Громадський контроль також є механізмом запобігання руйнівним явищем у судовій системі, своєчасного реагування на них, що удосконалює ті чи інші параметри функціонування судової системи.

Було досліджено форми здійснення громадського контролю на прикладі Господарського суду Одеської області та доведено, що найбільш ефективними є: опитування за допомогою карток громадського спілкування, подання запитів на публічну інформацію та відвідування представниками громадськості збори й наради суддів.

Проаналізовано шляхи взаємодії Господарського суду Одеської області з різними цільовими групами, які закріплені в «Комунікаційній стратегії Господарського суду Одеської області на 2021-2023рр.». Для більш глибокого розуміння ефективності зв'язків суду з громадськістю було проведено дослідження, яке складається з опитування представників засобів масової інформації, які мали відповісти на питання щодо якості відкритості та доступності взаємодії з представниками комунікативної команди суду (пресслужба). Результати інтерв'ю свідчать про те, що більшість опитаних

визнають високий рівень якості комунікації та спроможність й готовність представників суду до надання необхідної інформації.

Також були досліджені форми взаємодії Господарського суду Одеської області з громадським суспільством, метою яких є відображення відкритості та прозорості діяльності суду, сприяння правовій просвіті, виховання правової культури, формування правильного сприйняття функції правосуддя, ролі судді в суспільстві. Встановлені основні цілі запроваджених заходів, їх цільова аудиторія та надано опис організації кожного з заходів.

Крім того, нами доведено, що найважливішими інтересами судової системи в інформаційній сфері є об'єктивне висвітлення діяльності судів в ЗМІ, можливість представників суддівського самоврядування через пресу вільно доводити до широкої громадськості свою думку і погляди з актуальних проблемних питань, які зачіпають законні інтереси громадян.

Крім того, проаналізовані шляхи удосконалення зв'язків з громадськістю в роботі Господарського суду Одеської області та співставленні вже запроваджену роботу ГСОО з європейськими стандартами, один з яких є транспарентність судової влади та прозорість її діяльності. Надані рекомендації щодо більш ефективної діяльності з різними цільовими групами громадськості.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що сфера зв'язків з громадськістю в системі судової влади є відносно новою. Сьогодні, суди прагнуть до відкритого діалогу і суспільством, вони прагнуть щоб їх почули і побачили. Судді та представники апаратів судів роблять великі кроки для того, щоб в громадськості укоренилася думка про те, що суди відкриті й прозорі в своїй діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонова Н. О. Громадськість як об'єкт комунікативної діяльності. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали XXX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 28 лист. 2017 р.). Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 30. С. 67-69
2. Агафонова Н. Сутність зв'язків з громадськістю в системі публічного управління. Публічне управління та регіональний розвиток. 2018. № 1. С. 10- 31
3. Бабич О. Б. Участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Держава та регіони. 2014. № 2 (46). С. 78-84.
4. Бальжик О. «Питання громадського контролю судової влади є проблемним» : [інтерв'ю з суддею і правозахисницею. О. Бальжик; провела Т. Марценюк – URL :<https://bit.ly/3LQ50E7>
5. Блек С. Паблік рилейшнз. Київ: Сірін, 2003. 202 с
6. Верховна Рада України: офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
7. Городовенко В. В. Проблеми незалежності судової влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 / В. В. Городовенко. — Х., 2006. — 20 с.
8. Денисюк С. Ф. Громадський контроль за діяльністю правоохоронних органів: організаційно-правові засади. *Право і Безпека*. 2009. № 3. С. 39–42.
9. Гилирибов В. В., Тихонов В. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. Луганськ : Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. 376 с.

10. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук.ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк та ін. КИЇВ: НАДУ, 2011. Т. 8: Публічне врядування / наук.ред. кол.: В. С. Загорський, С. О. Телешун та ін. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с.
11. Каблак П. Сутність та значення громадського контролю судової влади.. Национальный юридический журнал : теория и практика. – 2014. - № 5. – с. 62 – 66.
12. Кравчук В. Н. Громадський контроль судової влади як спосіб відновлення довіри суспільства до судів та суддів. Актуальні проблеми правознавства. – 2016 р. – Випуск 3 (7). – с. 11 – 15.
13. Кожура Л. О. Теоретичні та практичні питання громадського контролю за судовою владою. Судова влада : теоретико – правовий дискурс. – 2021. - № 4 (52). – с. 30 – 35.
14. Магнушевська К. Комунікація без фальшивих нот. Закон і Бізнес. 2017. № 21 (1319). URL: <https://bit.ly/3G1iwDf>
15. Малаш С. М. Напрями вдосконалення взаємодії з громадськістю органів виконавчої влади. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2017. Вип. 1. С. 43-46
16. Маляренко В. «Не вживайте слів «реформа судової системи»» : [інтерв'ю з экс – головою Верховного Суду В. Маляренко] // «Ракурс». - 2015. – URL: <https://bit.ly/3ChbgRY>
17. Мінаєва В. О. Урядовий PR: принципи організації та засоби забезпечення: автореф. дис. канд. наук з держ. управління. Київ, 2009. 20 с.
18. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю. Державне управління: підручник / за ред. А. Ф. Мельник. Київ: Знання, 2009. 582 с.
19. Мойсєєв В. А. Паблік рілейшнз: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 224 с.
20. Московець В. І. Поняття «громадськість» у законодавстві та адміністративно-правовій теорії. Форум права. 2011. № 2. С. 630-634.

21. Нестор Н. В. Поняття громадського контролю за діяльністю суддів і система суб'єктів його здійснення. *Право і безпека.* – 2019. - № 2 (73). – с. 43 – 46.
22. Овсяннікова О. О. Поняття та система суб'єктів формування громадської думки щодо судової влади. *Юридичний науковий журнал.* 2016. № 5. С. 151-154.
23. Прямі зв'язки судів з громадськістю. *Метод. рекомендації: зб. документів і статей.* Київ: Прецедент, 2017. 136 с
24. Рекомендації міжнародної конференції «Зміцнення довіри до судової влади через покращення взаємної комунікації»: схвалені Рішенням Ради суддів України № 14 від 12.03.2015.
25. Руденко О. І. Зв'язки з громадськістю в умовах сучасного політичного процесу: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Одеса, 2014. 18 с.
26. Самойленко О. До питання використання означень «комунікативний» та «комунікаційний» у науковому дискурсі. *Вісник Львівського університету. Сер. «Журналістика».* 2013. Вип. 38. С. 353–358.
27. Слісаренко І. Ю. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління: навч. посіб. Київ: МАУП, 2001. 104 с.
28. Сомермеєр М. Переваги цілеспрямованої комунікації судів з громадськістю. *Стратегічні комунікації.* Київ: Академія суддів України, Проєкт «Україна: Верховенство права». 2011. 274 с.
29. Соснін О. В. Поняттєво-категоріальний апарат результативності та ефективності публічного управління та адміністрування. *Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / за заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, П. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене; Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА,* 2016. С. 60-72.
30. Соціологія і психологія: навч. посіб. / за ред. Ю. Ф. Пачковського. Київ: Каравела, 2009. 760 с.

31. Стратегія і тактика комунікацій із громадськістю для організацій третього сектора: метод. посіб. / за ред. В. Г. Королька. Київ, 2003. 216 с
32. Сучасне управління в суді: навч.-практ. посіб. / відпов. редакт. І. П. Голосніченко, П. Г. Соломон. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 528 с.
33. Торхова Н. О. Досвід Європейського Союзу у сфері управління зв'язками з громадськістю та ЗМІ в органах правосуддя. Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС?: тези наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 02 груд. 2019 р.). Миколаїв: ЧНУ ім. П. Могили, 2019. С. 64-67.
34. Торхова Н. О. Система зв'язків з громадськістю в органах публічного управління (на прикладі органів правосуддя). Публічне управління та регіональний розвиток. 2021. № 12. С. 512-537.
35. Чуміков А. М. Зв'язки з громадськістю / А. Н. Чуміков. – М. : Діло, 2000. – 272 с.
36. Хотинська-Нор О. З. Громадський контроль як фактор розвитку судової системи. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2016. № 4 (31). С. 108–117. URL: <https://bit.ly/3SmC5d0>
37. Harlow Rex F. Building and Public Relations Definition. Public Relations Review. 1976. Winter. Vol. 2. Issue 4. Pp. 34-42.
38. Dobre praktyki komunikacyjne dla sądów powszechnych. Ministerstwo Sprawiedliwości: website. URL: <https://bit.ly/3RdtV5u>
39. Dragičević Dičić R. The Authority of the Judiciary Communication Strategie: Speech at a Seminar «Opening of the Judicial Year» in the European Court of Human Rights. January 26, 2018. URL: <https://bit.ly/3SFVLS2>
40. Mita D. La stratégie de communication judiciaire en Lettonie. European Court of Human Rights, 2018. URL: <https://bit.ly/3hGXqRj>
41. Meyer H. N. Social Media and the Courts: Innovative Tools or Dangerous Fad? A Practical Guide for Court Administrators. International Journal For Court Administration. June 2014. URL: <https://bit.ly/3SHhrnB>